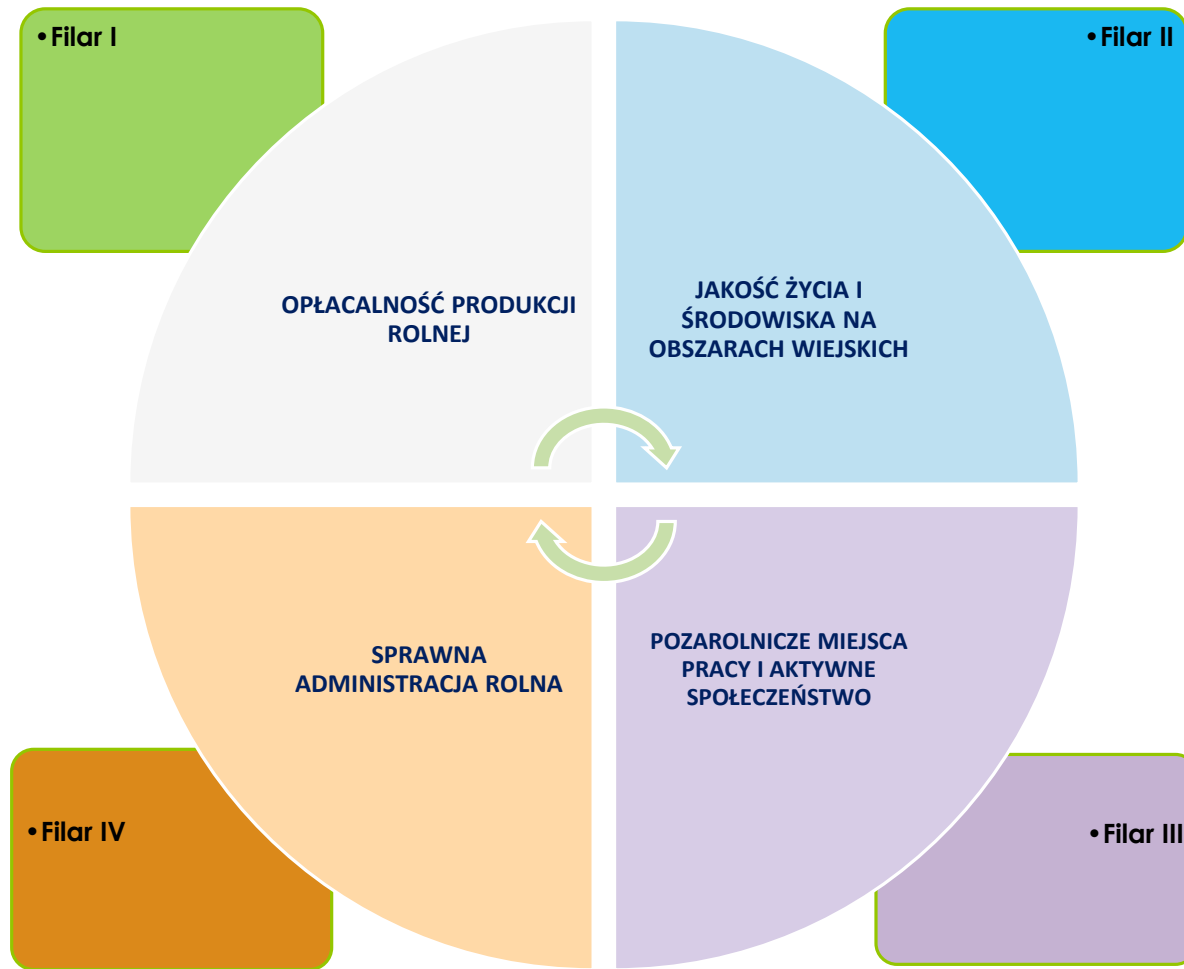

Trendy rozwojowe – wyzwania dla rozwoju obszarów wiejskich

Na podstawie części diagnostycznej

OPRACOWANIA DOT. ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH I ROLNICTWA WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO DO 2030 R.

FILARY STRATEGII NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU I PAKTU DLA OBSZARÓW WIEJSKICH

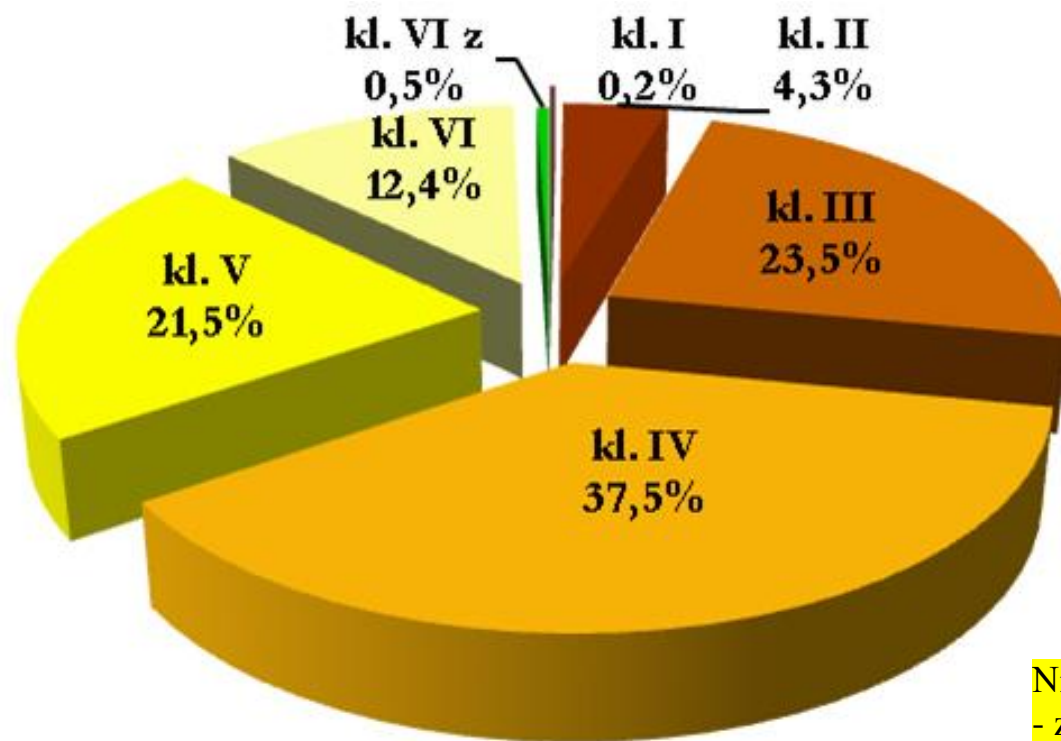
Filar I – Opłacalność produkcji rolnej

Wyzwania

- Uwarunkowania środowiskowe produkcji rolnej
- Zasoby ziemi rolniczej
- Struktura agrarna gospodarstw
- Specjalizacja produkcyjna gospodarstw
- Struktura produkcji rolnej
- Stan przetwórstwa rolno-spożywczego
- Stan rybołówstwa i rybactwa śródlądowego

Uwarunkowania środowiskowe produkcji rolnej

Struktura użytków rolnych województwa pomorskiego w klasach bonitacyjnych gleb (bez powiatów grodzkich)

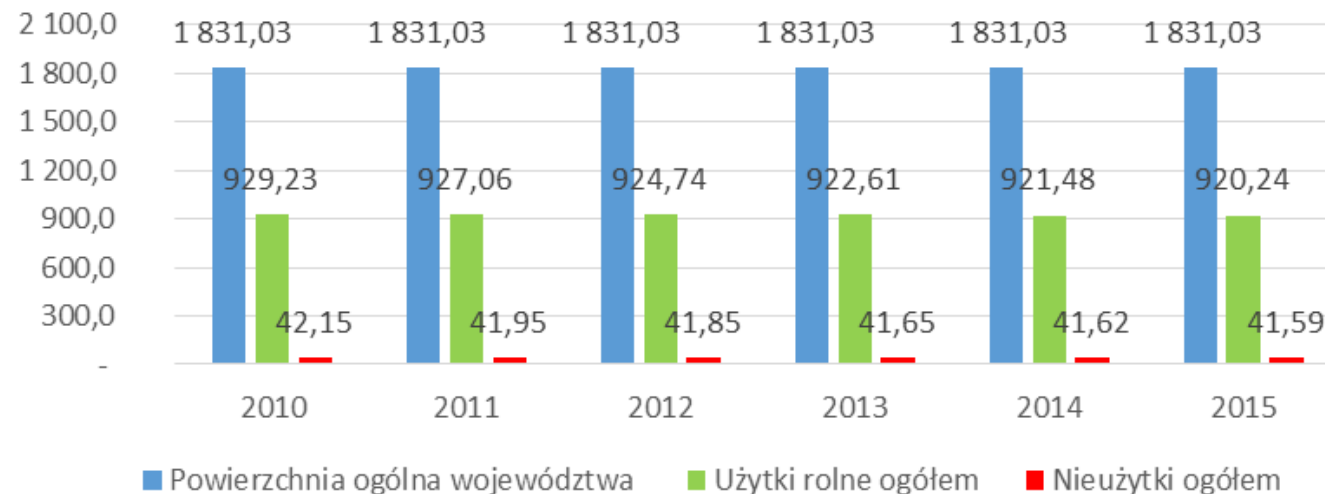

Niekorzystny wpływ rolnictwa i obszarów wiejskich na środowisko :

- zanieczyszczenie wód azotanami pochodzenia rolniczego,
- zanieczyszczenie środowiska ściekami komunalnymi,
- problem z zagospodarowaniem odpadów organicznych pochodzenia rolniczego (gnojowica) i przetwórczego (odpady poubojowe),
- eutrofizacja morza bałtyckiego.

Zasoby ziemi rolniczej

Użytki rolne oraz nieużytki w województwie pomorskim w latach 2010-2015 (tys.ha)

Grunty zabudowane i zurbanizowane w woj. pomorskim

Wyszczególnienie	2005	2010	2016	Przyrost 2016 do 2015	% przyrost u 2016 do 2010	Przyrost 2016 do 2005	% przyrostu 2016 do 2005
Grunty zabudowane i zurbanizowane	86203	91282	97220	+1003	106,51%	11017	112,78%
tereny mieszkaniowe	16169	17782	20768	+525	116,79%	4599	128,44%
tereny przemysłowe	4348	5219	5790	+92	110,94%	1442	133,16%
tereny inne zabudowane	4573	7226	8899	+312	123,15%	4326	194,60%
tereny zurbanizowane niezabudowane	5983	5733	5609	-11	97,84%	-374	93,75%
tereny rekreacji i wypoczynku	3641	3605	3684	+148	102,19%	43	101,18%
tereny komunikacyjne	50722	50941	51760	-39	101,61%	1038	102,05%

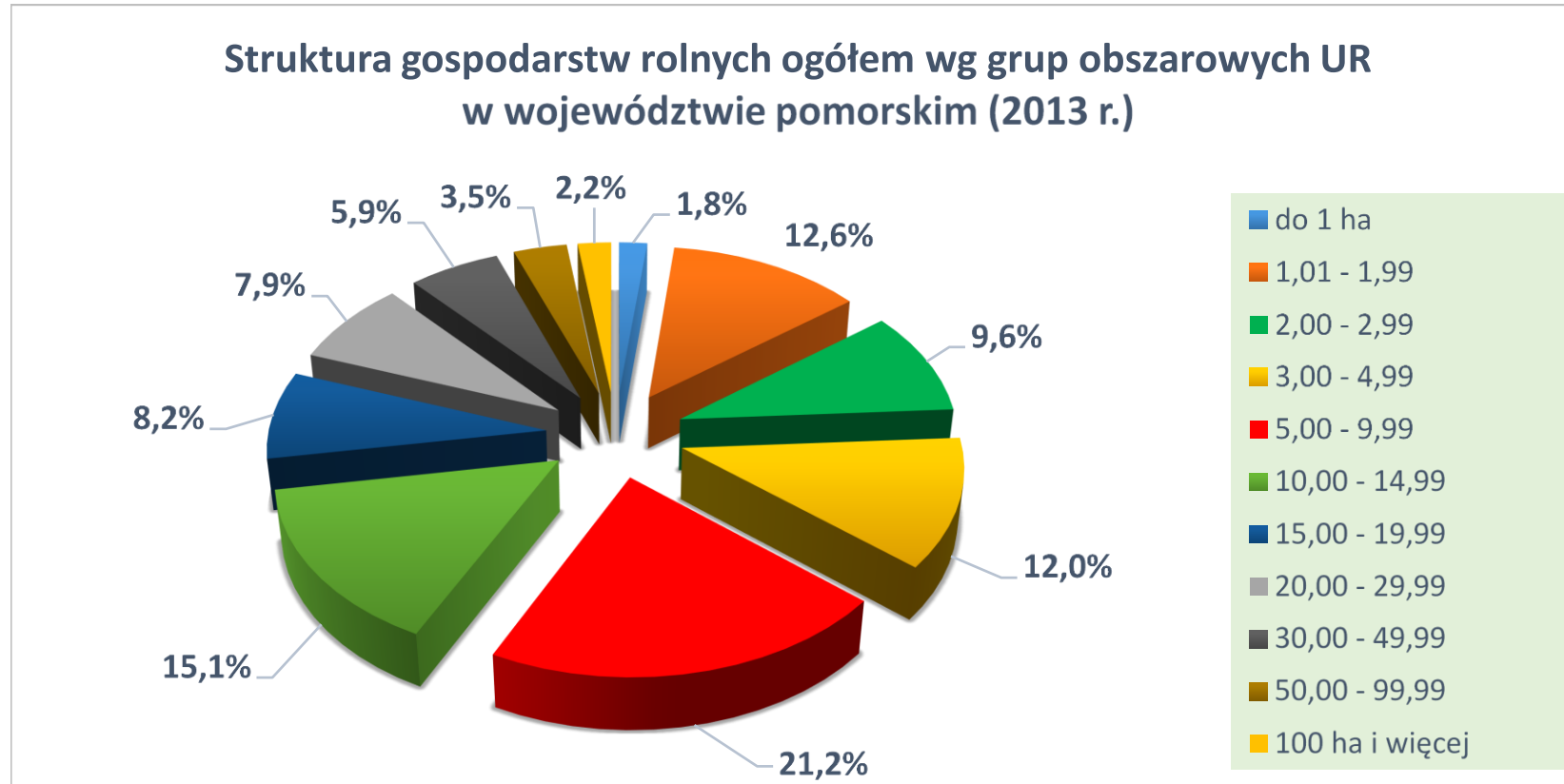
Procesy suburbanizacji:

- mieszkaniowej
- gospodarczej – funkcje handlowa, przemysłowa, magazynowa

Źródło: Zestawienie i obliczenia własne na podstawie danych GUS

Struktura agrarna gospodarstw

Struktura gospodarstw wg. grup obszarowych UR

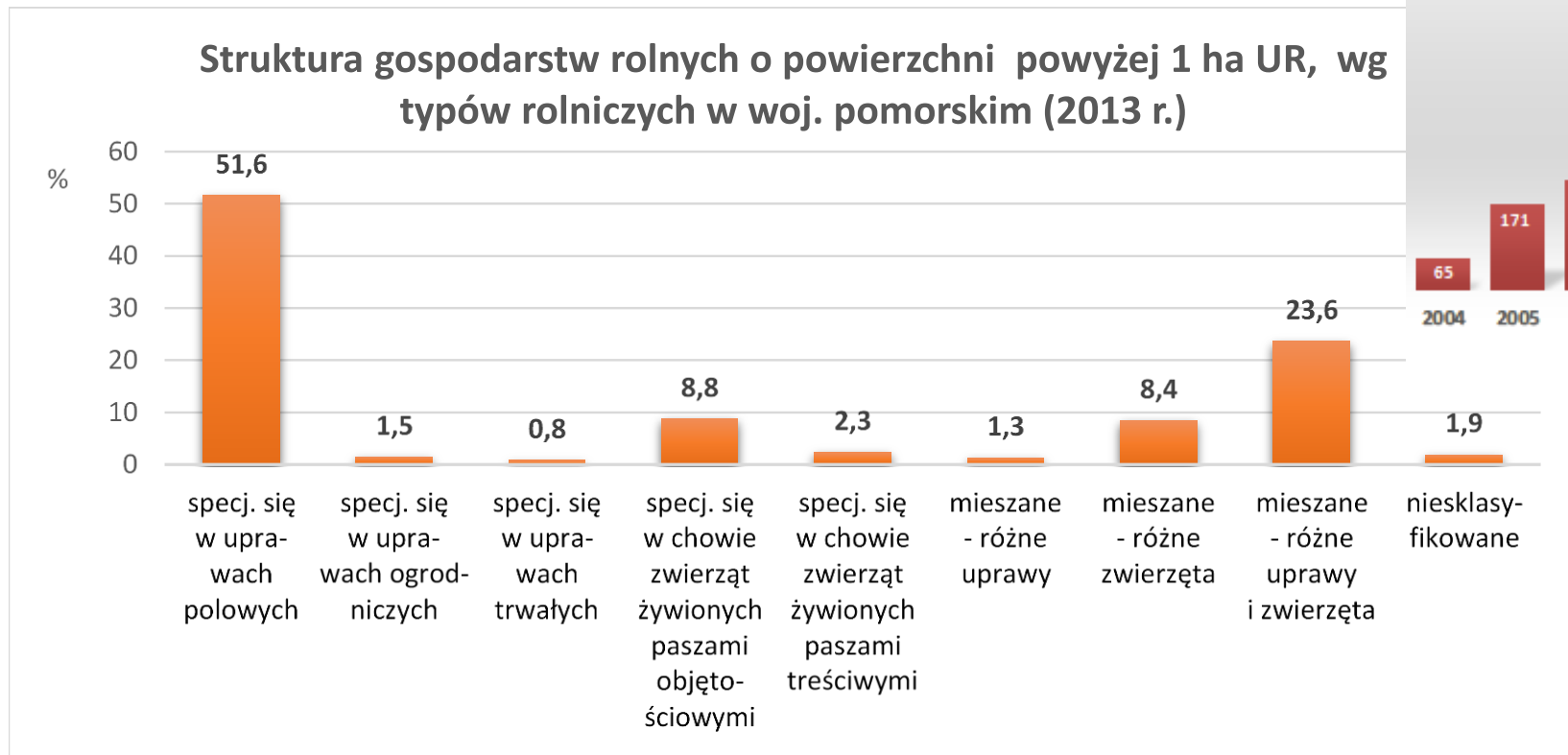

Źródło: własne na podstawie danych GUS

Specjalizacja produkcyjna gospodarstw

Liczba gospodarstw korzystających z dopłat dla rolnictwa ekologicznego

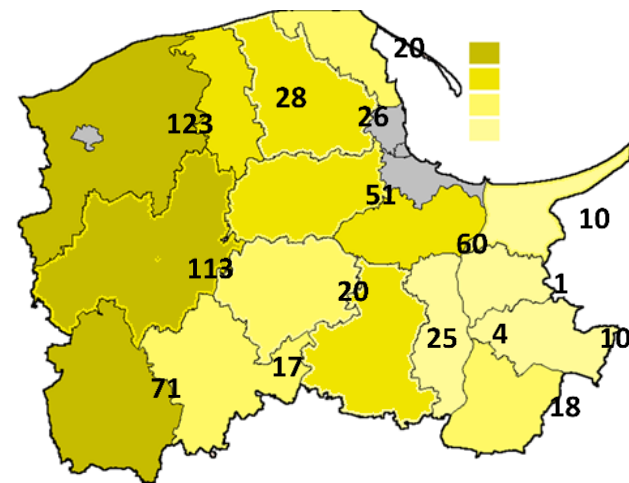
. Struktura gospodarstw rolnych

Liczba gospodarstw korzystających z dopłat dla rolnictwa ekologicznego w woj. pomorskim – dane ARiMR

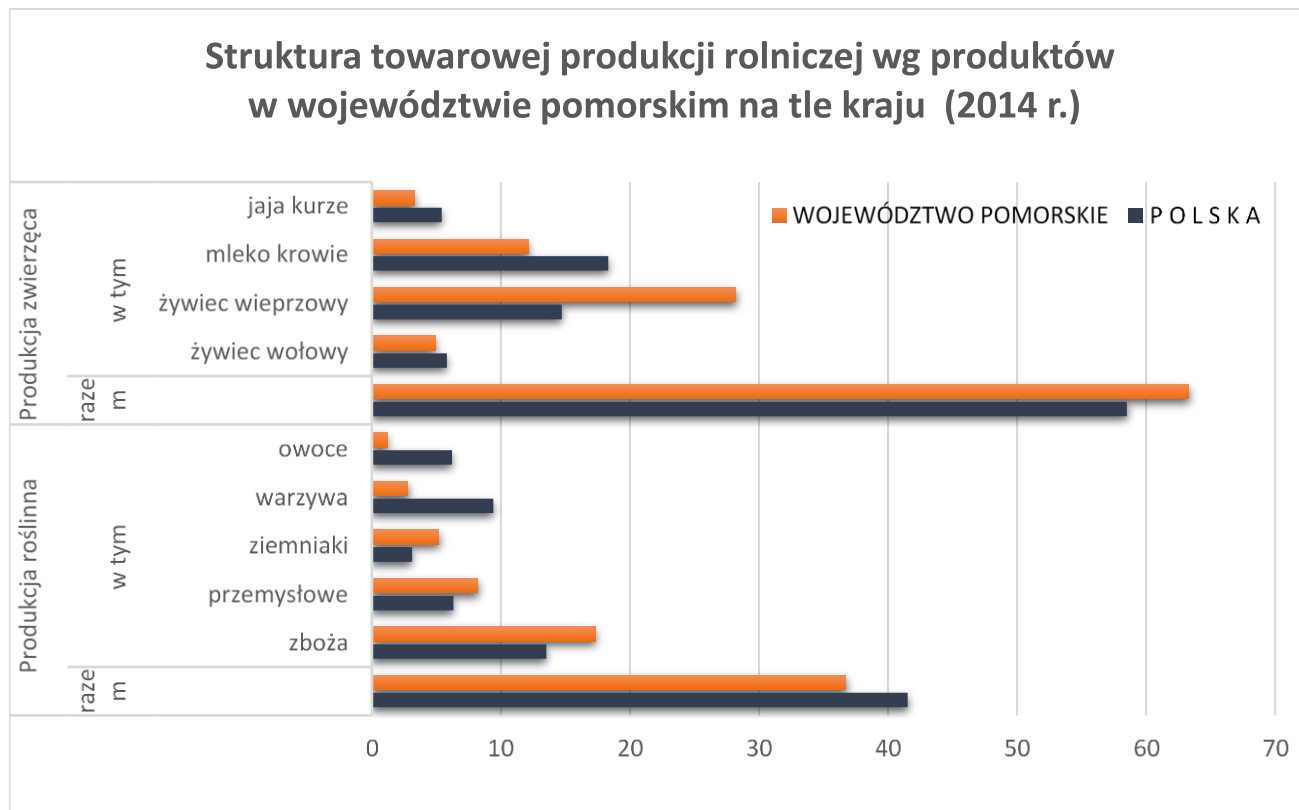
. Liczba gospodarstw ubiegających się o płatności ekologiczne z podziałem na powiaty na dzień 26.06.2017 r.

Źródło: własne na podstawie danych GUS

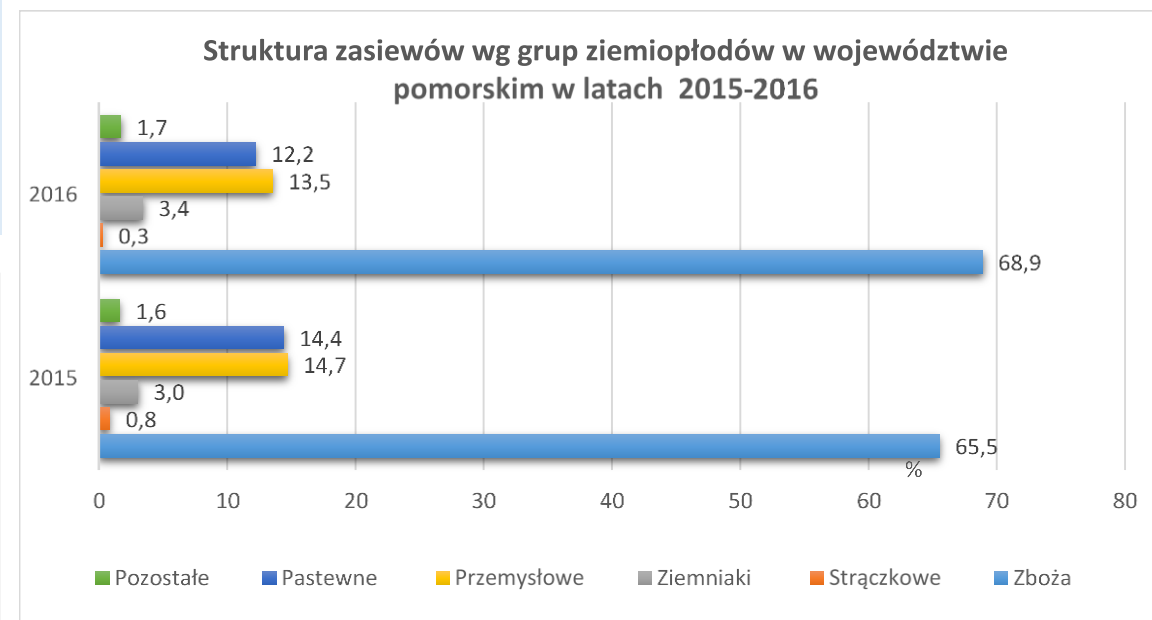
źródło: ARiMR

Struktura produkcji rolnej

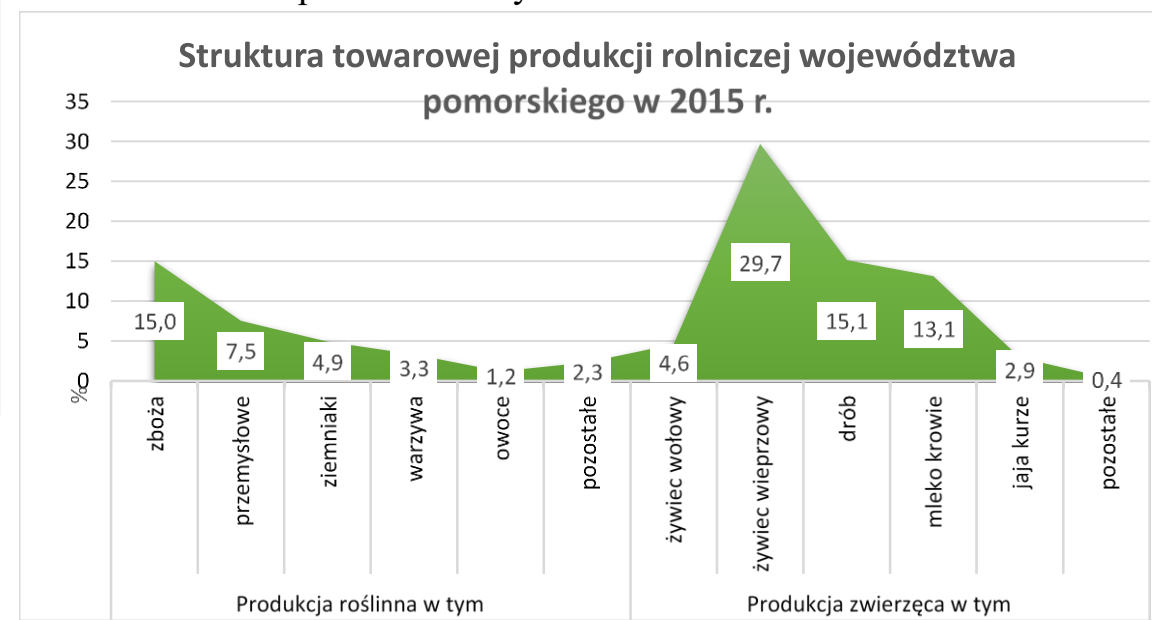

Źródło: własne na podstawie danych GUS

Struktura zasiewów w woj. pomorskim

Źródło: własne na podstawie danych GUS

Źródło: własne na podstawie danych GUS

Stan Przetwórstwa rolno-spożywczego

- Według danych WIJHARS w Gdańsku zs. w Gdyni, udział procentowy woj. pomorskiego w produkcji krajowej artykułów rolno-spożywczych przedstawia się następująco:
 - ryby i przetwory – 23%,
 - mięso czerwone i jego przetwory – 6,4%,
 - przetwory drobiowe – 6,7%,
 - przetwory z owoców - 6,3%,
 - przetwory z warzyw – 5,4%,
 - artykuły mleczarskie – 4,5%,
 - przetwory zbożowe – 5,9%,
 - wyroby cukiernicze – 5,6%,
 - wyroby ciastkarskie - 7,8%.

Stan rybołówstwa i rybactwa śródlądowego

- Województwo pomorskie posiada 66 698 ha wód śródlądowych, co stanowi 3,8% powierzchni województwa. Powierzchnia jezior zajmuje 505,35 km kwadratowych, liczba jezior wynosi 2901. Najwięcej jezior posiada powiat bytowski - 590, kościerski – 339 i kartuski - 302.
- Do połowu ryb wykorzystuje się 848 jezior o powierzchni 3193 ha. Aktualnie, średnio z 1 ha lustra wody, w wyniku połowów, uzyskuje się w jeziorach naszego regionu 9 kg ryb i wielkość ta niestety maleje z każdym rokiem. Dla przykładu, w 2003 połowy ryb z jezior wyniosły 14,3 kg z 1 ha.

II. Kierunki interwencji – Filar I

- **Konkurencyjność gospodarstw rolnych:**
- **Rozwój produkcji ekologicznej,**
- **Struktura agrarna - Rozwój towarowych gospodarstw rodzinnych,**
- **Środowiskowo-klimatyczny wymiar produkcji rolnej,**
- **Ochrona rolniczego charakteru gruntów rolnych,**
- **Wsparcie dochodowości gospodarstw rolnych w ramach WPR**
- **Rozwój lokalnych firm przetwórstwa rolno-spożywczego**
- **Rozwój rybołówstwa i rybactwa**

Filar II – Jakość życia i środowiska na obszarach wiejskich

Wyzwania

- **Zmiany kapitału ludzkiego i społecznego na OW**
- **Braki infrastrukturalne i niska dostępność do usług publicznych na OW**
- **Ochrona Środowiska naturalnego**
- **Bezpieczeństwo energetyczne na OW - Rozwój Energetyki odnawialnej**

Zmiany kapitału ludzkiego i społecznoego na OW

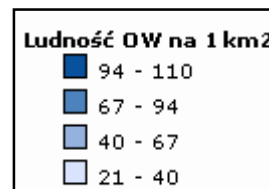
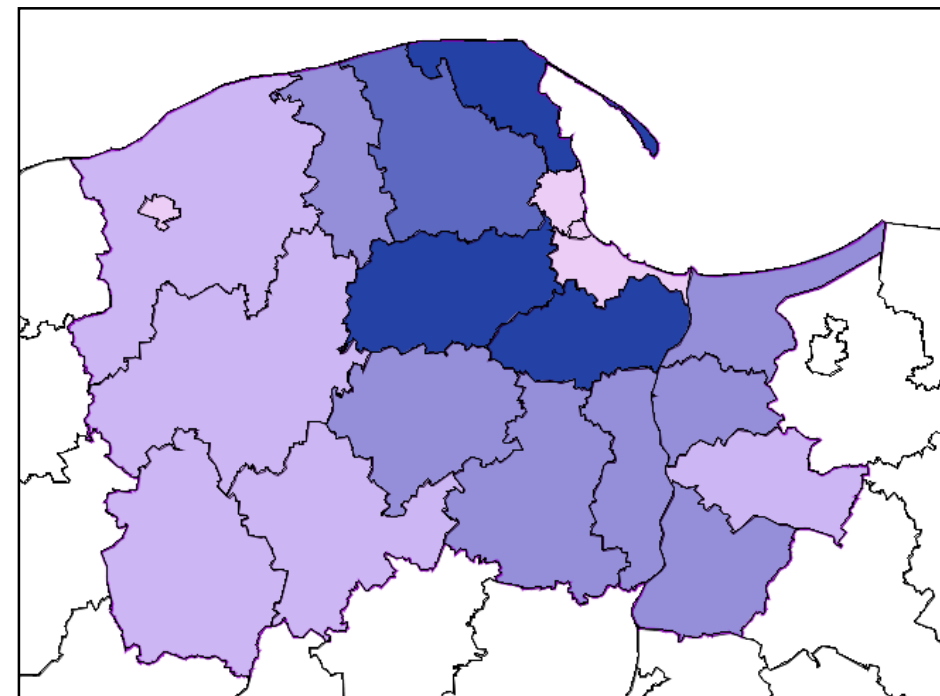
- **Przyrost ludności w wieku poprodukcyjnym na OW woj. pomorskiego**

. Ludność wiejska według grup ekonomicznych województwa pomorskiego w latach 2010-2016

WYSZCZEGÓLNIENIE	L A T A							Dynamik 2010=100
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
	Osoby							
O G Ó Ł E M	776284	785065	792591	800368	808791	820991	828800	106,77%
z ogółem w wieku:								
przedprodukcyjnym	191598	190860	189881	189189	189091	189368	189887	99,11%
produkcyjnym	497503	503816	508746	512997	516779	523150	525404	105,61%
poprodukcyjnym	87183	90389	93964	98182	102921	108473	113509	130,20%

Źródło: Zestawienie i obliczenia na podstawie danych GUS (Stan w dniu 31.XII)

Gęstość zaludnienia na obszarach wiejskich w woj. pomorskim (2016)

Zmiany kapitału ludzkiego i społecznego na OW

• Poziom wykształcenia mieszkańców OW

. Odsetek ludności wiejskiej w wieku 15-64 lata wg poziomu wykształcenia

Poziom wykształcenia	2011	2015	2016
Wyższe	10,2	12,4	15,0
policealne oraz średnie zawodowe	17,3	19,7	18,3
średnie zawodowe	15,5	17,7	16,5
średnie ogólnokształcące	7,8	10,2	10,1
zasadnicze zawodowe	36,0	34,2	35,2
gimnazjalne, podstawowe i niższe	28,7	23,5	21,4

Zródło: Zestawienia na podstawie danych GUS

Odsetek ludności miejskiej w wieku 15-64 lata wg poziomu wykształcenia

Poziom wykształcenia	2011	2015	2016
Wyższe	26,1	31,0	33,1
policealne oraz średnie zawodowe	24,4	23,0	23,0
średnie zawodowe	21,2	19,4	19,1
średnie ogólnokształcące	13,9	13,7	13,1
zasadnicze zawodowe	22,2	20,9	19,4
gimnazjalne, podstawowe i niższe	13,5	11,5	11,4

Zródło: Zestawienia na podstawie danych GUS

Braki infrastrukturalne na OW i niska dostępność do usług publicznych

- **Infrastruktura na OW**
- **Dostępność do najbliższych miast**
- **Połączenia z centrum administracyjnym województwa**
- **Dostępność do opieki zdrowotnej**

Infrastruktura na OW

- Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej w 2015 r. był wysoki – 96,2% (w miastach 98,7%, na wsi 91,5%), najniższy odsetek odnotowano w gminach wiejskich: Osiek, Stary Targ, Stara Kiszewa, Kościerzyna -gminy o wysokiej lesistości, niewielkim zaludnieniu i dużym rozproszeniu sieci osadniczej. Istotnym problemem na obszarach wiejskich jest pogarszająca się jakość wody pitnej. Główną przyczyną jest wyeksploatowanie funkcjonujących urządzeń uzdatniania wody i brak lub niska efektywność procesów jej uzdatniania.
- Pomimo znaczącego rozwoju sieci kanalizacyjnej na obszarach wiejskich Pomorza zaobserwować można dysproporcje pomiędzy dostępem do zbiorowych systemów wodociągowych, a dostępem do zbiorowych systemów kanalizacyjnych zakończonych oczyszczalnią ścieków. Wynika to głównie z braku środków finansowych na wybudowanie i utrzymanie odpowiedniej infrastruktury kanalizacji sanitarnej przez lokalne samorządy.

Dostępność do najbliższych miast

- Gminy o najniższej dostępności koncentrują się na obrzeżach dużych, peryferyjnie położonych powiatów, gdzie niewielkiej liczbie kursów do najbliższego miasta towarzyszy dodatkowo spora odległość czasowa dojazdu. Jest to dobrze widoczne na pograniczu powiatów bytowskiego, człuchowskiego, kościerskiego i chojnickiego, w południowej części powiatu starogardzkiego, wschodniej części powiatu słupskiego.

Połączenia z centrum administracyjnym województwa

- Tylko miejscowości powiatów gdańskiego, kartuskiego i tczewskiego oraz północnej części powiatu starogardzkiego w większości mają dobre połączenia z Gdańskiem. To samo odnosi się do miejscowości wzdłuż linii kolejowej Słupsk – Tczew - Malbork. Dojazd do Gdańska z peryferyjnie położonych miejscowości powiatów człuchowskiego czy bytowskiego może wynosić nawet powyżej 5 godzin w jedną stronę. Tak duże wartości oznaczają de facto brak dostępności w systemie komunikacji publicznej (słaba spójność województwa).

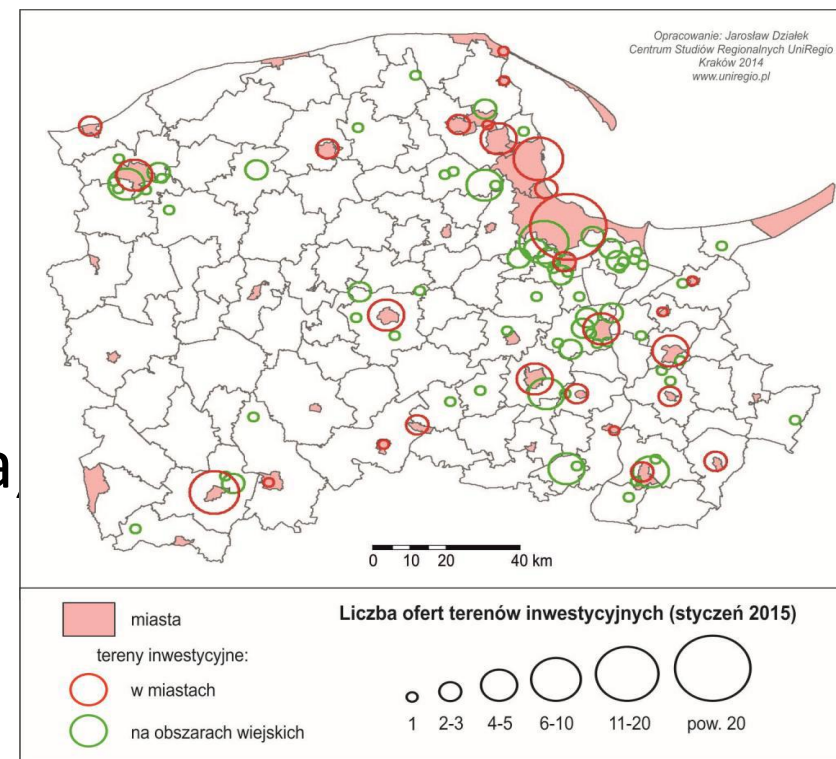
Dostępność do opieki zdrowotnej

- Najniższe wartości odnotowano w powiecie słupskim, człuchowskim oraz gdańskim. Zasada ponownie jest ta sama – w dużych ośrodkach miejskich opieka zdrowotna jest znacznie bardziej rozwinięta i dostępna niż w ośrodkach mniejszych.

Ochrona Środowiska naturalnego

- Na istniejący system ochrony przyrody, obejmujący 598 tys. ha, składają się następujące elementy:
 - 2 parki narodowe - 26,2 tys. ha;
 - 132 rezerваты przyrody - 8,8 tys. ha;
 - 7 parków krajobrazowych - 152,2 tys. ha;
 - 42 obszary chronionego krajobrazu - 390,3 tys. ha;
 - 6 stanowisk dokumentacyjnych – 29,8 ha;
 - 32 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe - 16,3 tys. ha;
 - 767 użytki ekologiczne – 4,4 tys. ha;
 - 2.821 pomników przyrody
- Obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione, łącznie z częściami obszarów Natura 2000, które nie pokrywają się z pozostałymi formami ochrony przyrody, stanowią ok. 39,4% powierzchni województwa pomorskiego.

Liczba ofert terenów inwestycyjnych

Bezpieczeństwo energetyczne na OW - Rozwój Energetyki odnawialnej

- Pomorskie jest regionem uzależnionym od zewnętrznych dostaw energii elektrycznej. Produkcja energii elektrycznej w 2014 r. w województwie wyniosła 3.750,5 GWh, w tym udział energii odnawialnej szacuje się na ok. 41,3% (1.550,0 GWh w 2014 r.). Natomiast zużycie energii elektrycznej w 2014 r. wyniosło 7.391 GWh. W strukturze zużycia 50,7 % pochodziło z Krajowego Systemu Elektroenergetycznego, tj. ze źródeł spoza województwa.

Główne problemy elektroenergetyki to:

- 1) zagrożenia wstrzymania ciągłych dostaw energii elektrycznej, wynikające z:
 - a) jednostronnego zasilania - układ linii promieniowych,
 - b) „wypadnięcia” znaczących źródeł wytwórczych i nagły wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną,
 - c) przebiegu wielu napowietrznych linii przez tereny leśne – możliwe wyłączenia na wielu odcinkach przy silnych wiatrach,
 - d) długich ciągów linii 110 kV i struktury promieniowej sieci,
 - e) zbyt małych przekrojów linii elektroenergetycznych w stosunku do obciążeń, które są przyczyną awarii, dużych strat energii i spadku napięcia w sieci, w tym zakresie do ciągów liniowych 110 kV, które mogą stwarzać największe zagrożenie awarią, zalicza się linie: Chojnice - Brusy - Czernik - Czarna Woda - Starogard Gdański, Chojnice Kościerska – Tuchola, Chojnice Przemysłowa – Chojnice Kościerska, Chojnice Przemysłowa – Sępólno, Czarne – Gwieszdzin, Kościerzyna – Sierakowice, Gdańsk Leżno - Kiełpino - Kościerzyna - Skarszewy - Starogard Gdański, Żydowo – Miastko – Ostrowite – Bytów – Gałąźnia Mała – Dębica Kaszubska – Słupsk Poznańska;
- 2) niska gęstość sieci przesyłowych i dystrybucyjnych oraz stacji transformatorowo-rozdzielczych i głównych punktów zasilania uniemożliwiająca budowę i podłączanie nowych źródeł produkcji energii elektrycznej;
- 3) duże straty energii na przesył (ok. 7%) związane zarówno ze złym stanem technicznym sieci przesyłowych, jak i znacznymi odległościami od krajowych źródeł produkcji energii elektrycznej;
- 4) duży przyrost niestabilnych źródeł produkcji energii elektrycznej (energii ze źródeł odnawialnych), przy niepowstających nowych i znaczących źródłach energii szczytowej; rośnie tym samym problem bilansowania energii elektrycznej;
- 5) niedostateczny zakres modernizacji istniejących linii napowietrznych i stacji transformatorowo-rozdzielczych i głównych punktów zasilania;
- 6) brak ostatecznej decyzji lokalizacyjnej dla elektrowni jądrowej.

Źródło: PZP WP 2030

Kierunki interwencji – Filar II

- **Wzrost stopnia opieki nad osobami starszymi**
- **Wzrost dzietności – system opieki nad matką i dzieckiem**
- **Wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców OW**
- **Poprawa infrastruktury na OW (drogowej, kanalizacyjnej, wodociągowej, OZE, IT, zabezpieczającej przed klęskami żywiołowymi)**
- **Zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego na OW**
- **Rozwój transportu publicznego**
- **Rozwój sieci usług publicznych**
- **Budowanie i kształtowanie policentrycznego, zrównoważonego systemu osadniczego**

Filar III – Pozarolnicze miejsca pracy i aktywne społeczeństwo

Wyzwania

- **Niskie dochody mieszkańców OW**
- **Dywersyfikacja dochodów rodzin rolniczych**
- **Zasoby dziedzictwa kultury na OW**

Niskie dochody mieszkańców OW

Stopa bezrobocia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Stopa bezrobocia rejestrowanego w %
P O L S K A	7,1
WOJEWÓDZTWO POMORSKIE	5,9
Powiaty:	
Bytowski	11,4
Chojnicki	10,5
Człuchowski	13,5
Gdański	5,2
Kartuski	3,8
Kościerski	6,7
Kwidziński	6,8
Lęborski	7,8
Malborski	12,6
Nowodworski	10,8
Pucki	7,7
Słupski	10,0
Starogardzki	6,1
Sztumski	11,9
Tczewski	7,2
Wejherowski	7,4
Miasta na prawach powiatu:	
Gdańsk	3,4
Gdynia	3,2
Słupsk	4,9
Sopot	2,3

Zródło: Zestawienie na podstawie danych GUS

Na obszarach wiejskich dominują jednak mikroprzedsiębiorstwa (ok.96%), czyli firmy o zatrudnieniu do 10 pracowników. Firmy duże, o zatrudnieniu pow. 250 pracowników, stanowią niewielki udział w strukturze firm. Ponad połowa firm funkcjonujących na OW, zlokalizowanych jest w podregionie gdańskim. Kolejne miejsce zajmuje podregion starogardzki – ok. 19%, następnie słupski - ok. 18%. Najmniej firm, z ogółu funkcjonujących na OW, znajduje się w podregionie chojnickim – ok. 12%.

Sytuacja w zakresie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto jest mocno zróżnicowana w poszczególnych powiatach. Jedynie w trzech powiatach grodzkich tworzących Trójmiasto średnie wynagrodzenie jest powyżej średniej wojewódzkiej. Najgorsza sytuacja jest w powiatach chojnickim i kościerskim, w których średnie wynagrodzenie jest o ok. 24% niższe od średniej wojewódzkiej.

Dywersyfikacja dochodów rodzin rolniczych

- Do form aktywizacji gospodarczej rolników zaliczyć można w szczególności:
 - **Agroturystykę** - W województwie pomorskim funkcjonuje 1011 obiektów turystyki wiejskiej, w tym gospodarstw agroturystycznych, które dysponują łącznie niemal 12 tys. miejsc noclegowych
 - **Zagrody edukacyjne**
 - **Gospodarstwa opiekuńcze**
 - **Rolniczy handel detaliczny – 52 podmioty** - Największa liczba gospodarstw prowadzących działalność w ramach rolniczego handlu detalicznego zlokalizowana jest w powiecie kartuskim i stanowi 30,8 % ogólnej liczby zarejestrowanych podmiotów. Drugą pozycję zajmuje powiat człuchowski i wynosi 25 % wojewódzkiego rejestru.
 - **Sprzedaż bezpośrednią – 401 gospodarstw**
 - **Działalność w ramach MLO - 79 podmiotów**

Zasoby dziedzictwa kultury na OW

- Teren województwa pomorskiego, jak i całego Pomorza zawsze charakteryzował się wielokulturowością i wieloetnicznością.
- Zasoby dziedzictwa kultury w województwie pomorskim są wielowymiarowe i wymagają wsparcia. Obserwacje wskazują, że wiele zabytków niszczy się z braku środków na ich rewitalizację i konserwację.
- Statystyki wskazują, że życie kulturalne na wsi rozwija się intensywnie. W dalszym ciągu jednak wydaje się, że obejmuje ono niewielki odsetek ludności. Konieczne jest wzmacnianie kapitału kulturowego poprzez działania edukacyjne i promocyjne.

Kierunki interwencji – Filar III

- **Poprawa warunków rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich**
- **Wsparcie dywersyfikacji dochodów rolników**
- **Wzmacnianie kapitału kulturowego i aktywności społecznej mieszkańców OW**

Filar IV – Sprawna administracja rolna

- **Efektywny system doradztwa rolniczego – zapis w SOR**